

Review

Lumbar Spinal stenosis: new update by Review of Literature

kaveh haddadi^{1*}

1. Associated of professor, Department of Neurosurgery, Emam hospital, Orthopedic Research Center, Mazandaran University of Medical Science, Sari, Iran.

*. Corresponding Author: E-mail: kh568hd@yahoo.com

(Received 18 January 2016; Accepted 21 October 2016)

Abstract

Degeneration of the intervertebral disc results in initial relative instability, hypermobility, and hypertrophy of the facet joints, particularly at the superior articular process. This finally leads to a reduction of the spinal canal dimensions and compression of the neural elements, which can result in neurogenic intermittent claudication caused by venous congestion and arterial hypertension around nerve roots. We make a decision to review of 66 articles from 1980 to 2016 in this condition. Most patients with symptomatic lumbar stenosis had neurogenic intermittent claudication with the risk of a fall. However, although the physical findings and clinical symptoms in lumbar stenosis are not acute, the radiographic findings are comparatively severe. Differentiation between neurogenic and ischemic claudication is important. Magnetic resonance imaging is a noninvasive and good method for evaluation of lumbar stenosis. Though there are very few studies pertaining to the natural progression of lumbar spinal stenosis, symptoms of spinal stenosis usually respond favorably to non-operative management. In patients who fail to respond to non-operative management, surgical treatments such as decompression or decompression with spinal fusion are required. Restoration of a normal pelvic tilt after lumbar fusion correlates to a good clinical outcome. Currently, the interest to minimally invasive approaches like bilateral laminotomy, Trumpet laminectomy, and conventional laminectomy is increased.

Keywords: Spinal stenosis, lumbar, diagnosis, treatment, Review.

ClinExc 2016; 5(2): 68-82 (Persian).

تنگی کانال نخاع کمری: به روز رسانی جدید بر اساس مروری بر مطالعات

کاوه حدادی^{۱*}

چکیده

دژنراسیون دیسک بین مهره‌ای باعث ناپایداری نسبی اولیه، هیپرموبیلیتی و هیپرتروفی مفاصل فاست، به‌ویژه در زوائد مفصلی فوقانی می‌شود. این در نهایت منجر به یک کاهش در ابعاد کانال نخاع و کمپرسیون ساختارهای عصبی و در نهایت لنگش متناوب ناشی از احتقان وریدی و پرفشاری وریدی در اطراف ریشه‌های عصبی می‌شود. در این مطالعه، مروری بر آسیب‌شناسی، علائم بالینی، تشخیص و روش‌های درمانی جدید تنگی کانال نخاع کمری انجام دهیم. تعداد ۶۶ مقاله در فاصله زمانی سال‌های ۲۰۱۶-۱۹۸۰ با جستجو در منابع انتخاب و برای انجام یک مطالعه مروری مورد بررسی قرار گرفتند. اکثر بیماران با تنگی کانال علامت‌دار لنگش نوروزنیک متناوب همراه با خطر افتادن در حرکت دارند. اگرچه یافته‌های فیزیکی و علائم بالینی در تنگی لومبار حاد نیستند، یافته‌های رادیوگرافیک ولی شدید هستند. افتراق علائم لنگش عروقی از لنگش نورولوژیک مهم است. تصاویر MRI یک روش غیرتهاجمی و خوب برای ارزیابی تنگی کانال می‌باشد. اگرچه مطالعات زیادی درباره پیشرفت طبیعی تنگی وجود دارد ولی علائم بالینی معمولاً به‌طور مطبوعی با برخورد غیر جراحی درمان می‌شود. در بیمارانی که به درمان غیر جراحی پاسخ نمی‌دهند، درمان‌های جراحی مثل دکمپرسیون تنها یا با فیوژن نیاز می‌شوند. بازگشت شیب لگنی بعد فیوژن مرتبط با پیش‌آگهی بالینی خوب می‌باشد. امروزه تمایل به انجام جراحی‌های کمتر تهاجمی مثل لامینوتومی دوطرفه و ترومپت فراگیر شده است.

واژه‌های کلیدی: تنگی کانال، کمر، تشخیص، درمان، مرور.

مقدمه

افزایش مراجعه بیماران با علائم اختلال راه رفتن به‌ویژه در سنین بالاتر لزوم توجه به تشخیص و درمان گروه نسبتاً شایعی از اختلالات تحت عنوان تنگی کانال نخاع را در این سنین پراهمیت ساخته است. تنگی ممکن است سطوح مختلف کانال نخاع را درگیر سازد و یا می‌تواند فقط یک فضای مهره‌ای را درگیر سازد. این ضایعه معمولاً مربوط به بیماران مسن‌تر از ۵۰ سال می‌باشد ولی در بیماران جوان‌تر به‌ویژه اگر مستعد بیماری مادرزادی تنگی کانال یا دارای ترومای قبلی به ستون فقرات باشند شایع است (۵،۴،۱).

کمردرد یک مشکل عمده سلامت در جوامع امروزی می‌باشد و شیوع نقطه‌ای تا ۳۵ درصد در برخی مطالعات می‌رسد (۱). در این بین حدود ده درصد بیماران به‌طور مزمن دچار ناتوانی می‌شوند. کمردرد از طرفی هزینه‌های زیادی مرتبط به درمان، بیمه، ازکارافتادگی و... را به جامعه وارد می‌سازد (۱۲ میلیون دلار هزینه سالانه در کل ایالات متحده آمریکا) هرچند کمردرد ارتباط قوی با دژنراسیون دیسک کمری دارد ولی در سنین بالا علائم ناشی از تنگی کانال نخاع شیوع بالاتری می‌یابد (۲-۳).

۱. دانشیار جراحی مغز و اعصاب، بخش جراحی مغز و اعصاب، مرکز آموزشی درمانی امام خمینی (ره)، مرکز تحقیقات ارتوپدی، ساری، ایران

E-mail: kh568hd@yahoo.com

* نویسنده مسئول: ساری، مرکز آموزشی درمانی امام خمینی، بخش جراحی مغز و اعصاب

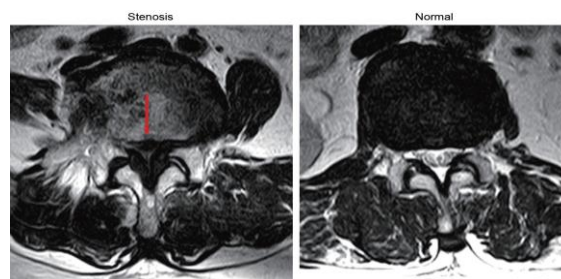
تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۰/۲۸ تاریخ ارجاع جهت اصلاحات: ۱۳۹۵/۵/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۷/۳۰

پاتوژنز

براساس پاتولوژی تنگی کانال نخاعی به دو دسته ارثی و اکتسابی تقسیم می‌گردد (۴). علل تنگی مادرزادی آکندروپلازی یا ایدیوپاتیک می‌باشد. علل دژنراتیو عمدتاً باعث ایجاد تنگی کانال نخاعی اکتسابی می‌گردند اما گاهی در اثر ترکیبی از عوامل ارثی و اکتسابی ایجاد می‌شوند. از علل دیگر تنگی اکتسابی کانال نخاعی می‌توان به اسپوندیلولیتیز یا تنگی اسپوندیلولیتیک، تنگی ایاتروژنیک (تنگی متعاقب جراحی لامینکتومی)، تنگی ناشی از ضربه یا تنگی متابولیک (مانند بیماری پازه) اشاره نمود (۴،۶). دیابت و همچنین تغییر زوایای بیومکانیک اسپاینو پلوئیک نیز امروزه جزو عوامل خطر مهم ایجاد تنگی کانال نخاع قرار دارند (۱۲).

شایع‌ترین نوع تنگی کانال نخاعی در اثر آرتروزهای دژنراتیو ستون فقرات ایجاد می‌گردد که عمدتاً در فاست‌ها و لیگامنتوم فلاوم رخ می‌دهند و با تغییرات رادیولوژیک فاست‌ها همراه می‌باشند (۵-۶). تنگی اکتسابی ناشی دژنراسیون در سه سطح مفصلی شامل دیسک، سطوح فوقانی و تحتانی مهره‌ها و مفاصل فاست رخ می‌دهد. دژنراسیون می‌تواند در هر یک از این مفاصل (دیسک یا فاست) رخ دهد؛ اما در نهایت هر سه سطح مفصلی ذکر شده درگیر می‌گردند. فاست‌هایی که دو سطح مفصلی دارند در اثر سینویت دچار دژنراسیون می‌گردند (۵). در اثر پیشرفت سینویت، غضروف‌های مفصلی نازک شده و کپسول فاست شل می‌گردد که منجر به افزایش تحرک ستون مهره و در نهایت پیشرفت دژنراسیون دیسک بین مهره‌ای می‌گردد. افزایش تحرک مهره‌ها باعث بزرگ شدن استئوفیت‌ها می‌گردد. گرچه استئوفیت‌ها باعث پایداری نواحی متحرک مهره‌ها می‌گردند اما باعث باریک شدن کانال نخاعی نیز می‌شوند. استئوفیت در فاست‌های مفصلی فوقانی رسوس‌های (گوشه) خارجی را تنگ می‌کنند و در مفاصل فاست تحتانی باعث تنگی قسمت مرکزی کانال مهره‌ای می‌گردند. این وقایع اکثراً در سطح مهره‌های L4-L5 رخ می‌دهد (۱۲).

دژنراسیون دیسک بین مهره‌ای باعث ناپایداری مفصل فاست (زائده برای مفصل بین دو مهره) مهره‌ها می‌گردد (۸-۶). همچنین دژنراسیون دیسک بین مهره‌ای می‌تواند با ایجاد هیپرتروفی در فاست مهره‌ای به‌ویژه در زائده مفصلی فوقانی، موجب تنگی کانال نخاعی و تحت فشار قرار گرفتن اعصاب ناحیه گردد (شکل شماره ۱). از طرفی احتقان عروق و افزایش فشارخون عروق در اطراف ریشه‌های عصبی می‌تواند ایجاد مجموعه‌ای از علائم کند که به‌عنوان لنگش نورولوژیک شناخته می‌شوند (۹-۱۱). از آنجا که در تجربه بالینی با افزایش شیوع این بیماری حتی در سنین میان‌سالی، به‌ویژه در مراجعین به کلینیک‌های جراحان مغز و اعصاب روبرو بوده‌ایم بر آن شدیم که در یک مطالعه، مروری بر آسیب‌شناسی، علائم بالینی، تشخیص و روش‌های درمانی جدید تنگی کانال نخاع کمری انجام دهیم.

شکل شماره ۱: هیپرتروفی مفاصل فاست بویژه در زواید مفصلی فوقانی که باعث تنگی کانال نخاع و فشار روی ساختارهای عصبی شده است (فلش) (الف) با تصویر نرمال مقایسه شود (ب).

روش مطالعه

پس از جستجو در منابع اطلاعاتی Ovid, Pubmed, Google Scholar و با استفاده از واژه‌های Spinal Surgery, Treatment, Diagnosis, Canal Stenosis, تعداد ۶۶ مقاله در فاصله زمانی سال‌های ۱۹۸۰-۲۰۱۶ انتخاب و برای انجام یک مطالعه مروری مورد بررسی قرار گرفتند. فقط از مقالات با زبان فارسی و انگلیسی به این منظور استفاده شد.

تنگی کانال نخاع را می‌تواند براساس آناتومی نواحی درگیر به انواع سترال و لترال تقسیم نمود. در نوع سترال تنگی کانال نخاع فواصل بین فاست‌ها که به‌وسیله سخت‌شامه و محتویات آن پر شده است، درگیر می‌گردد. شایع‌ترین علامت تنگی مرکزی کانال نخاعی لنگش نورولوژیک می‌باشد. ریشه‌های عصبی را که از کانال نخاعی خارج می‌گردد براساس وضعیت آناتومیک و پاتولوژیک به سه ناحیه تقسیم می‌کنند: لترال رسس، فورامینال و اکسترا فورامینال. لترال رسس را به‌عنوان ناحیه ورودی نام‌گذاری کرده‌اند که از حاشیه خارجی سخت‌شامه شروع شده و به حاشیه داخلی پدیکل مهره می‌رسد؛ در این محل ریشه عصب از دو راه خارج می‌گردد و از قسمت خارجی فاست فوقانی می‌گذرد (۸). بخش میانی ناحیه فورامینال را توصیف می‌کند و ریشه خلفی گانگلیون و ریشه حرکتی قدامی ۳۰ درصد از این فضا را پر می‌کند. از علل تنگی این ناحیه می‌توان به نقایص پارس اینترارتیکولاریس همراه با پرولیفراسیون فیبری- غضروفی یا بیرون‌زدگی دیسک به سمت خارج اشاره نمود.

شیوع تنگی فورامینال ۱۱-۸ درصد می‌باشد (۹-۱۳). بیشترین درگیر در ریشه پنجم کمری (۷۵ درصد) و سپس در ریشه چهارم کمری (۱۵ درصد) و ریشه سوم کمری (۵,۳ درصد) می‌باشد (۱۳). محل قرارگیری گانگلیون ریشه پشتی L4-L5 عموماً در ناحیه اینترا فورامینال و گانگلیون ریشه پشتی S1 عمدتاً در ناحیه اینتراسپینال می‌باشد (۱۴-۱۵).

ارتفاع نرمال سوراخ بین مهره‌ای ۲۳-۲۰ میلی‌متر است و عرض نرمال سوراخ فوقانی ۱۰-۸ میلی‌متر می‌باشد (۱۶). ارتفاع سوراخ بین مهره‌ای کمتر یا مساوی ۱۵ میلی‌متر نشان‌دهنده تنگی فورامینال می‌باشد (۱۶). قسمت خارجی فاست به‌عنوان ناحیه خروجی شناخته می‌شود و ریشه‌های عصبی در این ناحیه وجود دارند که به‌وسیله بیرون‌زدگی خارجی دیسک، اسپوندیلولیزتیز و نیمه دررفتگی آرتریفاست تحت‌فشار قرار می‌گیرند (۱۷). تنگی مرکزی در اثر هیپرتروفی زائده مفصلی فاست تحتانی در مهره‌های سفالیک ایجاد می‌گردد. تنگی فورامینال و

رسوس خارجی به علت هیپرتروفی زائده مفصلی فاست فوقانی در مهره‌های کودال ایجاد می‌گردد. لنگش نورولوژیک در نتیجه تحت‌فشار قرار گرفتن مکانیکی ریشه‌های عصبی، شریان و ورید اطراف ریشه‌های عصبی، احتقان وریدی یا ایسکمی شریانی ریشه‌های عصبی به علت فشارخون بالا ایجاد می‌گردد (۱۸). این آسیب‌های عروقی می‌تواند باعث ایجاد نوریت ایسکمیک گردد که علائمش با علائم تنگی کانال نخاع تداخل دارد. درمجموع فشار روی کودا اکوینا^۱ باعث دمیلینه شدن ریشه‌های عصبی و ایجاد درد بهبود نیافتنی می‌گردد (۱۹).

تظاهرات بالینی

تنگی دژنراتیو کانال نخاعی عموماً در دهه هفتم زندگی علامت‌دار می‌گردد (۱۹) و در زنان شایع‌تر از مردان است، تقریباً به نسبت ۱/۵ به یک (۲۰). در بیماران با تنگی مهره‌های کمری تنگی مهره‌های سرویکال نیز دیده‌شده است (۲۰). اگرچه علائم بالینی و یافته‌های فیزیکی تنگی کانال نخاعی حاد نیست، اما یافته‌های رادیولوژیکی شدید می‌باشد. در مطالعه‌ای که توسط Amundsen و همکاران بر روی ۱۰۰ بیمار صورت گرفت، ۹۵ درصد از بیماران درد پشت و درد سیاتیکی داشتند و ۹۱ درصد از بیماران علائم لنگش داشتند. بیماران لنگش نورولوژیک از درد قسمت خارجی هر دو پا شکایت دارند. وجود شکایت درد در اندام تحتانی وابسته به ناحیه تنگی است. درد با نشستن، خم شدن تنه به جلو، دولا شدن یا دراز کشیدن بهبود می‌یابد و با ایستادن طولانی‌مدت یا اکستانسیون کمری تشدید می‌گردد. در بین این وضعیت‌ها نشستن یا دراز کشیدن تأثیر کمتری در بهبود درد دارد. موارد شدید باعث درد در حالت استراحت و مثانه نوروزیک می‌گردد (۱۹). بنابراین پزشک باید در مورد تغییر عملکرد مثانه و روده شامل وجود فوریت، تکرر و بی‌اختیاری از بیمار سؤال کند. در صورت وجود هر یک از این عوارض بررسی کامل اورولوژیک باید انجام گردد. در بیماران با

^۱. Cauda Equine

تنگی مرکزی، علائم معمولاً در هر دو باسن و سطح خلفی هر دو ران پا بدون وجود درگیری درماتومی وجود دارد. درحالی که در تنگی لترال رسس به دلیل تحت فشار قرار گرفتن اعصاب خاص، علائم درماتومال وجود دارد. بیماران با تنگی لترال رسس در حالت استراحت و در شب درد بیشتر، ولی در هنگام پیاده روی درد کمتری را نسبت به بیماران با تنگی مرکزی کانال نخاع تجربه می کنند. به طور کلی، یافته های فیزیکی در همه اشکال تنگی کانال نخاعی متناقض با یافته های بالینی می باشد. تست بالا بردن پای صاف (SLR)^۲ و تست کشش عصب فمورال معمولاً طبیعی است (۲۱). یافته های نورولوژیک معمولاً طبیعی است، اما در بیمارانی که در هنگام پیاده روی دچار درد می گردند ممکن است غیرطبیعی باشد. شیوه و وضعیت راه رفتن بعد از پیاده روی ممکن است باعث مثبت شدن آزمون Stoop Test می گردد (۲۰). در این تست از بیماران خواسته می شود که سریع راه بروند (۲۰). هنگامی که درد تشدید می شود بیمار ابتدا از علائم حسی و سپس حرکتی شکایت می کند (۲۰). در این حالت اگر از بیمار خواسته شود که به راه رفتن ادامه دهد بیمار در وضعیت خمیده Stoop Posture راه می رود و علائم ممکن است تخفیف یابد (۱۹). در هنگام نشستن روی صندلی، خم شدن به جلو باعث تخفیف علائم می گردد (۲۰).

در مراحل نهایی بیماران اختلال شدید راه رفتن داشته و به تدریج میزان مسافتی که می توانند بدون نیاز به نشستن راه بروند^۳ محدود می شود که آنگاه درمان جراحی شاید تنها چاره کار باشد (۲۱).

تشخیص افتراقی

افتراق علائم لنگش عروقی از لنگش نورولوژیک مهم است. (جدول شماره ۱) در لنگش عروقی نبض شریان های محیطی مانند دورسال پدیس وجود ندارد یا ضعیف است. علائم عروقی ظرف مدت کوتاهی از استراحت (حدود ۵ دقیقه) یا زمانی که می ایستند از بین می رود و نشستن و خم

شدن به جلو لازم نیست. علائم با راه رفتن روی پاشنه پا و دوچرخه سواری تشدید می گردد. لنگش نورولوژیک با نشستن بهبود می یابد و اکستانسیون کمری بدتر می شود (۲۳). شایع ترین مواردی که در تشخیص افتراقی تنگی کانال نخاعی قرار می گیرند شامل لنگش عروقی، مشکلات مفصل هیپ (۲۴) و نوروپاتی محیطی می باشد. در این میان بیمارانی که علائم لنگش عروقی و تنگی کانال را باهم دارند دشوار است (۲۴). در این حالت مشاوره با جراح عروق برای اینکه مشخص شود درمان کدام یک از این علائم در اولویت است ضروری می باشد. اگر تشخیص نوروپاتی به ویژه در بیماران با نوروپاتی محیطی محتمل باشد، بررسی های الکترودیagnoستیک باید انجام گردد. تست ورزش روی تردپل می تواند در تشخیص افتراقی کمک کننده باشد (۲۵).

تنگی کانال با شروع موزیانه، مزمن و دوطرفه اش، به راحتی از سایر اختلالات ستون مهره ای متمایز می گردد. دیسک بیرون زده عموماً در افراد جوان تر رخ می دهد و بیمار معمولاً از درد یک طرفه شکایت دارد و یافته های نورولوژیک شایع هستند. دیسک بیرون زده مرکزی، دردی مشابه درد تنگی کانال ایجاد می کند، اما معمولاً این درد شروع ناگهانی دارد و با نشستن افزایش می یابد و همراه با یافته های نورولوژیک و تست سیاتیک مثبت می باشد. این علائم در افتراق دیسک مرکزی بیرون زده از تنگی کانال کمک کننده است.

در مواردی که افتراق بیماری ها از هم دشوار است تست های الکترودیagnoستیک و یافته های تصویربرداری و آزمایشات عفونی برای بیماری های نادری مثل کیست هیداتیک ستون فقرات یا بروسلوز و سل می تواند افتراق منشأ درد کمک کننده باشد. این تست ها در قسمت بررسی های قبل از عمل توضیح داده شده اند (۲۶-۲۵).

بررسی های تصویربرداری

دو تعریف عملی برای تنگی کانال وجود دارد. در تنگی قطعی دیامتر مید ساژیتال کانال کمتر از ۱۰ میلی متر می باشد و در تنگی نسبی دیامتر کانال بین ۱۰-۱۳ میلی متر

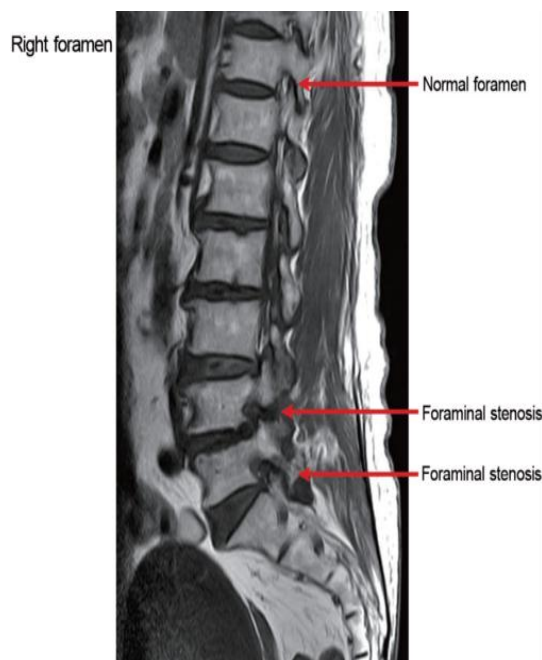
2. Straight Leg Rising

3. Walking Distance

تنگی اکسترافورامینال با محوشدگی چربی مابین دیسک و ریشه عصب در تصاویر T1 مشخص می گردد (شکل شماره ۴) (۳۱).

شکل شماره ۲: نمای سائیتال T2 MRI میدلاین که تنگی اینترورترال کانال را به خوبی نشان می دهد.

شکل شماره ۳: نبود چربی نرمال اطراف ریشه عصبی در نمای سائیتال T1 MRI نشانه تنگی می باشد.

می باشد. در تنگی مادرزادی و پیش رونده کانال مشکل اصلی در اندازه ناکافی کانال است. در اندازه نرمال کانال دیامتر میداژیتال بیش از ۱۱/۵ میلی متر و سطح آن بیش از ۱/۴۵ سانتی متر مربع می باشد (۲۷). گرچه این اندازه گیری ها راهنمای خوبی می باشد، اما علائم واقعی با اندازه کانال نخاع همراهی ندارد. میزان اثر بافت نرم و استخوانی بر روی عناصر عصبی بسیار مهم می باشد (۲۸). تصاویر Plain رادیوگرافی در تشخیص شکستگی ناشی از تروما و ارزیابی توازن ستون مهره، از بین رفتن ارتفاع دیسک و تشخیص استئوفیت کمک کننده است؛ اما در این نوع تصاویر نقایص پارس اینترآرتیکولار را در نمای مایل و ناپایداری را نمای دینامیک نمی توان دید. در همه بیماران باید تصویر رادیوگرافی با نمای قدامی - خلفی در حالت ایستاده که مفصل هیپ را هم شامل گردد، گرفته شود (۱۲).

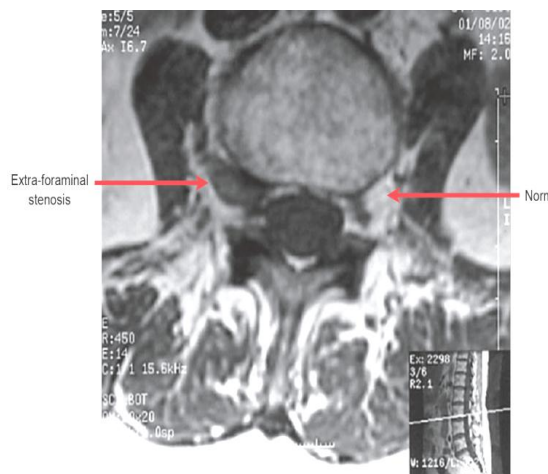
در این تصاویر جابجای بیشتر از ۵ میلی متر، یا چرخش بیشتر از ۱۵-۱۰ درجه در نمای دینامیک مطرح کننده ناپایداری می باشد. تغییر شکل هندسی طبیعی دیسک از حالت دوزنقه ای و تبدیل آن به صورتی که در ناحیه خلفی عریض و در ناحیه قدامی باریک باشد نیز بیانگر ناپایداری می باشد (۲۹).

تصاویر MRI یک روش غیرتهاجمی و مناسب در ارزیابی تنگی رسوس خارجی می باشد. توانایی MRI در تمایز بافت های مختلف و ارزیابی وضعیت دیسک بین مهره ای باعث شده تا از آن به عنوان جایگزین سی تی اسکن در بسیاری از بیماران استفاده گردد (شکل شماره ۱) (۳۴). دقت MRI در تشخیص تنگی کانال به اندازه سی تی اسکن و میلوگرافی می باشد و در تشخیص دیسک دژنراتیو حساس تر از سی تی اسکن و میلوگرافی می باشد (۳۱-۳۰) در تشخیص تنگی مرکزی، تصاویر میدلاین در نمای T2 سائیتال کمک کننده است و به صورت باریک شدن فضای بین مهره ای دیده می شود (شکل شماره ۲). تصاویر T1 سائیتال در ارزیابی فورامن مورد استفاده قرار می گیرد. نبود چربی نرمال در اطراف ریشه بیانگر تنگی فورامن است (شکل شماره ۳).

رادیوگرافیک یک سوم تا دوسوم از کانال نخاعی در محور رادیوگرافی دارند بیشتر از دوسوم کانال از بین رفته است ولی حدود ۱۷/۵ درصد از آنها علامت دار می گردند (۳۳).

در یک مطالعه تنگی کانال نخاع کمری در ۴۰ بیمار بدون علائم لنگش نورولوژیک و ۵۳ بیمار با لنگش نورولوژیک باعث مثبت شدن تست بالانس ساژیتال^۴، از بین رفتن انحنا مهرهای کمری و افزایش کج شدگی لگن گردید (۱۲). در مجموع مثبت شدن تست بالانس ساژیتال، از بین رفتن انحنا مهرهای کمری و کاهش شیب ساکral^۵ در ۳۲ بیمار با بیماری دژنراتیو دیسک، ۲۵ بیمار با بیرون زدگی دیسک کمری و ۲۸ بیمار با اسپوندیلولیتستریس دژنراتیو در مقایسه با ۱۵۴ فرد بزرگسال بدون علائم در گروه کنترل دیده شد (۳۱). در یک مطالعه دیگر در ۶۱ بیمار با بیرون زدگی دیسک کمری، شش ماه بعد از جراحی دیسککتومی، تست بالانس ساژیتال مثبت، از بین رفتن انحنا مهرهای کمری و کاهش شیب ساکral، بهبود یافت و به سطح ۶۰ فرد بزرگسال در گروه کنترل رسید (۳۴).

مرور مقالات برای درک ارتباط مابین بالانس ساژیتال و پیش آگهی بالینی درمان جراحی در بیماران با بیماری دژنراتیو کانال نخاعی (شامل تنگی دژنراتیو، اسپوندیلولیتستریس دژنراتیو، اسکولیوز دژنراتیو و کیفوز دژنراتیو)، نشان داد که افزایش انحنا لگنی بعد از جراحی فیوژن لومبار با کمردرد متعاقب جراحی مرتبط است (۳۵). برگرداندن انحنا نرمال لگنی با پیش آگهی بالینی خوبی بعد از جراحی همراه است (۳۶). به طور مشابه در یک مطالعه آینده نگر بر روی ۱۸ بیمار مبتلا اسپوندیلولیتستریس دژنراتیو که تحت جراحی دکمپشن همراه با فیوژن قرار گرفتند، مشخص گردید که در بیمارانی که انحنا لگنی بعد از فیوژن کمری بهبود یافته، پیش آگهی بالینی خوبی براساس معیار درد آنالوگ

شکل شماره ۴: تنگی اکسترافورامینال در تصاویر اگزیتال MRI T1 با محور شدن فواصل نرمال چربی بین دیسک و ریشه عصبی در سطح فضای ۴ و ۳ کمری نشان داده می شود.

همچنین میلوگرافی محلول در آب و متعاقب آن سی تی اسکن مناسب می باشد (۳۱). این بررسی ترکیبی اطلاعات خوبی از کانال مرکزی و خارجی و تشخیص عوامل فشاری خارج سخت شامه ای می دهد. همچنین این روش ترکیبی در بیماران با تنگی دینامیک، درد پا بعد از جراحی، اسکولیوز شدید یا اسپوندیلولیتستریس، دارای فلز در بدن، وجود سایر کنتراستدیکاسیون های MRI و وجود علائم اندام تحتانی در غیاب یافته های مناسب در MRI بسیار کمک کننده است.

با این وجود دقت سی تی اسکن در اندازه گیری مستقیم کانال استخوانی و تعیین درجه تنگی مناسب نمی باشد (۳۲). Boden و همکاران دریافتند در ۶۷ درصد از بیماران با تنگی بدون علامت نخاع، یافته های MRI غیرطبیعی می باشد. یافته های MRI در ۵۷ درصد از بیماران بالاتر از ۶۰ سال آنها غیرطبیعی بود که از این تعداد ۳۶ درصد بیماران بیرون زدگی دیسک و ۲۱ درصد از آنها تنگی کانال نخاعی داشتند (۳۳). از این رو یافته های MRI باید با علائم و نشانه های بیماری شامل لنگش نورولوژیک و رادیکولوپاتی مطابقت داشته باشد. در مجموع بین شدت تنگی کلینیکی و شدت علائم بیماری تنگی کانال نخاع ارتباطی وجود ندارد (۳۲). در بیماران با تنگی متوسط

4. Sagittal Imbalance Test

5. Sacral Tilt

visual (VAS) و اندکس ناتوانی (ODI)oswestry داشتند (۳۷).

پیشرفت طبیعی

مطالعات اندکی در مورد پیشرفت طبیعی تنگی کانال نخاعی وجود دارد و تعداد بیماران در هر گروه محدود می‌باشد. johnsson و همکاران گزارش کردند که ۱۹ بیمار از ۲۷ بیمار مبتلا به تنگی متوسط کانال نخاعی (قطر قدامی - خلفی کانال بیشتر مساوی ۱۱ میلی‌متر) که درمان نشدند در یک دوره پیگیری چهارساله بدون تغییر ماندند؛ ۴ بیمار (۱۵ درصد) بهبود یافتند و ۴ بیمار (۱۵ درصد) بدون هیچ عارضه شدیدی بدتر شدند (۳۹).

۵ مطالعه راندوم - کنترلی پیش‌آگهی بالینی درمان حمایتی و جراحی را در تنگی کانال نخاعی باهم مقایسه نمود (جدول شماره ۲) (۳۸-۴۰)، در یک پیگیری کوتاه‌مدت ۴-۱ ساله بیمارانی که تحت درمان جراحی قرار گرفته بودند نتایج بالینی بهتری از نظر درد کمری و درد رادیکولر داشتند (۴۱-۴۳). به‌هرحال در پیگیری ده‌ساله، اختلاف آماری معنی‌داری بین درمان حمایتی و جراحی در بهبود درد کمری وجود نداشت، زیرا درد کمری در اثر تغییرات دژنراتیو رخ می‌دهد (۳۸، ۴۴-۴۳)؛ اما در پیگیری ده‌ساله درد رادیکولر در بیماران جراحی‌شده بهبودی بیشتری داشته است و میزان معیارهای مقایسه‌ای در (VAS) و ناتوانی^۶ بهبود چشمگیری داشت (۴۲، ۳۸، ۴۴).

در مطالعات دیگر برتری روش‌های کمتر تهاجمی مثل لامینوتومی دوطرفه بر روش‌های متداول لامینکتومی به‌طور واضحی هم از نظر بهبود علائم و هم کاهش عوارض نشان داده‌شده است (۴۵). در ۱ تا ۵ سال اول از پیگیری ده‌ساله، بیماران جراحی‌شده بهبودی بهتری در درد رادیکولر و درد کمر داشتند (۳۸).

درمان

علائم تنگی کانال معمولاً به درمان حمایتی پاسخ مطلوبی می‌دهد (۴۵). علیرغم وجود علائمی مانند درد

کمری، رادیکولوپاتی، یا لنگش نورولوژیک، درمان حمایتی در بسیاری از بیماران موفقیت‌آمیز است و به‌عنوان درمان اول توصیه می‌گردد. درمان حمایتی شامل استراحت در بستر، داروهای ضدالتهابی غیراستروئیدی، استامینوفن، گاباپنتین، کلسیتونین، برنامه ورزشی، ورزش‌های هوازی و تزریق اپیدورال استروئید و فیزیوتراپی می‌باشد (۲۱).

درمان حمایتی در بیماران با درد متوسط مناسب است و در ۵۰ درصد از آن‌ها درد در کمتر از سه ماه تخفیف می‌یابد. درمان جراحی در بیماران با درد شدید و علائم نورولوژیک ثابت، و در بیمارانی که به درمان حمایتی پاسخ نداده‌اند اندیکاسیون دارد (۴۵). براساس یک مطالعه پابلوت در ۵۵ بیمار مبتلا به تنگی کانال، درمان با گاباپنتین باعث افزایش فواصل راه رفتن، کاهش تست آنالوگ visual برای درد کمری و درد پا، و بهبود نقایص حسی در مقایسه درمان استاندارد می‌گردد (۴۵). کلسیتونین نازال نیز امروزه با درجه کارایی بالا در درمان حمایتی تنگی کانال مورد استقبال قرار گرفته است (۲۱). جراحی شامل دکامپرسیون به‌تنهایی یا دکامپرسیون همراه با فیوژن می‌باشد. دکامپرسیون به روش لامینکتومی درمان انتخابی برای تنگی مرکزی یا رسوس خارج می‌باشد. به‌عبارت‌دیگر اگر تنگی فورامینال وجود داشته باشد فیوژن لازم است. در جراحی دکامپرسیو باید دقت شود که پارس اینترآرتیکولاریس آسیب نبیند (۴۶) در هر زمان ممکن قبل از جراحی باید با بلوک انتخابی ریشه، منشأ درد مشخص گردد تا امکان دکامپرسیون فوکل بیشتری وجود داشته باشد. یک روش خوب، شروع دکامپرسیون از نقطه‌ای که حداقل تنگی را دارد به سمت ناحیه‌ای است که بیشترین شدت تنگی را دارد. این کار اغلب باعث آزاد شدن ساختمان‌های عصبی می‌گردد و دکامپرسیون نهایی را آسان‌تر می‌سازد و خطر آسیب به سخت‌شامه یا ریشه‌های عصبی را کاهش می‌دهد. استفاده از تکنیک‌های دکامپرسیون کم‌تهاجمی برای حفظ عضلات پاراسپینال، زائده خاری، لیگامان سوپراسپینوس و اینفرا

⁶. Oswestry Disability Index

گرفتند نشان داد که مورتالیتی این بیماران نسبت به جمعیت عمومی کاهش می‌یابد (۵۳). امروزه تمایل به انجام جراحی‌های کمتر تهاجمی مثل لامینوتومی دوطرفه و ترومپت فراگیر شده است (۴۴).

نتیجه‌گیری

بیماران مبتلا به تنگی علامت‌دار کانال نخاعی اکثراً مسن بوده و یک یا ترکیبی از علائم مانند دردهای محوری ستون فقرات، رادیکولوپاتی و لنگش نورولوژیک را دارند. افتراق علائم لنگش عروقی از لنگش نورولوژیک مهم است. پیش‌آگهی طولانی‌مدت بیماران با تنگی کانال نخاعی که تحت درمان حمایتی قرار می‌گیرند مشابه بیمارانی است که جراحی می‌شوند. به‌هرحال هر جا پاسخ به درمان طبی مطلوب نباشد و اختلال حرکتی تشدید شود جراحی اجتناب‌ناپذیر می‌باشد. درمان استاندارد تنگی کانال مرکزی یا رسوس خارجی، جراحی دکامپرسیو است. در مجموع فیوژن در موارد زیر لازم است: تنگی به همراه ناپایداری ستون فقرات یا بیش از ۵۰ درصد از مفاصل فاست برداشته شود، اسپوندیلولیزستریس دژنراتیو، اسکولیوز، کیفوز و دکامپرسیون قبلی همان سطح. در مطالعات دیگر برتری روش‌های کمتر تهاجمی مثل لامینوتومی دوطرفه بر روش‌های متداول لامینکتومی به‌طور واضحی هم از نظر بهبود علائم و هم کاهش عوارض نشان داده‌شده است. درمان استئوپروز و اختلالات متابولیک مثل دیابت و مراقبت‌های لازم دوران پیری و از طرفی ورزش مکرر و بهبود شرایط فیزیکی شغلی به پسرفت و کاهش سیر علائم تنگی کانال نخاع کمک خواهد نمود.

اسپینوس، مطلوب می‌باشد (۴۷). استفاده از میکروسکوپ یا لوپ ذرین‌دار کمک‌کننده است (۴۷).

اگر بیش از ۵۰ درصد از فاست‌ها برداشته شود (۴۸)، یا اگر تنگی کانال به همراه اسپوندیلولیزستریس دژنراتیو یا ایسمیک باشد (۴۸) یا تنگی کانال همراه با اسکولیوز، کیفوز یا کیست‌های سینوویال مفاصل فاست باشد، به‌منظور حفظ پایداری ستون مهره‌ها انجام فیوژن لازم است. از سایر اندیکاسیون‌های فیوژن می‌توان به دژنراسیون سگمان مجاور بعد از فیوژن اولیه، تنگی یا بیرون‌زدگی راجعه دیسک متعاقب دکامپرسیون موضع نام برد (۴۹). در صورت انجام فیوژن مفاصل هیپ باید در وضعیت اکستانسیون قرار گیرند تا از کیفوز وضعیتی جلوگیری گردد.

در ایالات متحده میزان بیماران مبتلا به تنگی کانال نخاعی که فقط تحت جراحی دکامپرسیون قرار گرفته‌اند از ۵۸ درصد در ۲۰۰۴ به ۴۹ درصد در ۲۰۰۹ کاهش یافته است (۵۰)؛ اما میزان بیمارانی که همراه با جراحی دکامپرسیون، فیوژن هم شده‌اند از ۲۱ درصد در ۲۰۰۴ به ۳۱ درصد در ۲۰۰۹ افزایش یافته است (۵۰). این بدان معنی است که یک اجماع جهانی در تصمیم‌گیری جراحان برای بیماران مبتلا به تنگی کانال نخاعی وجود ندارد.

معمولاً در ۶۰-۹۰ درصد از بیماران متعاقب درمان حمایتی یا جراحی، علائم از بین می‌رود (۵۱). هرچند، در بیمارانی که آرتريت دژنراتیو قبلی داشته‌اند، درد کمری باقی می‌ماند. درد در ۹۰ درصد از بیماران مبتلا به اختلالات نورولوژیک معمولاً بعد از جراحی از بین می‌رود (۵۲). برخی عوامل مطرح‌کننده نتایج بهتری متعاقب درمان می‌باشند که شامل موارد زیر است: تنگی در یک سطح، ضعف کمتر از ۶ هفته، مونورادیکولوپاتی و دردی که قبل از جراحی با تغییر وضعیت تخفیف یابد (۵۱). به‌هرحال شدت باریک شدن یک عامل پیشگویی‌کننده برای پیش‌آگهی بهتر درمان جراحی نیست (۵۱). نتایج یک مطالعه آینده‌نگر بر روی سوراووال ده‌ساله بیماران بالاتر از ۵۰ سال مبتلا به تنگی کانال که تحت جراحی دکامپرسیون یا جراحی دکامپرسیون به همراه فیوژن قرار

جدول شماره ۱: تمایز علایم لنگش ناشی از بیماری‌های عروقی از نوع نوروزنیک		
وااسکولار	نوروزنیک	ارزیابی
ثابت	متغیر	مسافت راه رفتن
ایستادن	نشستن و خم شدن	فاکتور تسکین دهنده
راه رفتن	راه رفتن و ایستادن	فاکتور تشدید کننده
دردناک	بهبودی علایم	دوچرخه سواری
غایب	قابل لمس	نبض شریانی
بدون مو، براق	سالم	پوست
به ندرت	گاه‌ها	ضعف اندام
گاه‌ها	شایع	کمر درد
بدون تغییر	محدود	حرکت کمر
کرامپی	پارستزی و میهم	مشخصه درد
ناشایع	گاه‌ها	اتروفی

جدول شماره ۲: مطالعات کنترل بالینی در مقایسه پیش آگهی درمان جراحی و کنزرواتیو برای تنگی کانال نخاع				
نویسندگان	تعداد گروه جراحی به کنزرواتیو	پیگیری (سال) متوسط دوره پیگیری به سال	معیار پیش آگهی	پیش آگهی بالینی
Atlas et al. (46)	81/67	1	VAS-ODI	جراحی بهتر بود.
Atlas et al. (47)	67/52	4	VAS-ODI	جراحی بهتر بود.
Atlas et al. (48)	53/38	10	VAS-ODI	تفاوتی در بهبود کمر درد نبود ولی درد رادیکولار با جراحی بهتر شد.
Amundsen et al. (22)	22/68	10	VAS-ODI	تفاوتی وجود نداشت.
Chang et al. (49)	51/35	10	VAS-ODI	جراحی فقط درد رادیکولار را بهبود بخشید.
VAS: Visual Analogue Scale ODI: Oswestry Disability Index				

References

- Holm S. Pathophysiology of disc degeneration. *Acta Orthop Scand Suppl.* 1993; 25(1):13-15.
- Maniadakis N, Gray A. The economic burden of back pain in the UK. *Pain.* 2000 ;84(1):95-103.
- Reza KM, Taha YS, Hamid BR, et al. Upper lumbar disc herniation presenting as acute abdomen. *Acta Med Iran.* 2009. 47(5):427-429.
- Rauschnig W. Pathoanatomy of lumbar disc degeneration and stenosis. *Acta Orthop Scand Suppl.* 1993;64(251);3-12.
- Rauschnig W. Normal and pathologic anatomy of the lumbar root canals. *Spine (Phila Pa 1976).* 1987 ;12(10):1008-1019.
- Leila Asadian¹, Kaveh Haddadi, Mohsen Arabi³ and Amirhossein Zare. Diabetes Mellitus, a New Risk Factor for Lumbar Spinal Stenosis: A Case-Control Study. *Clinical Medicine Insights: Endocrinology and Diabetes.* 2016;1(9); 1.
- Jon Lurie, associate professor, Christy Tomkins-Lane. Management of lumbar spinal stenosis. *BMJ.* 2016; 352.
- Sirvanci M, Bhatia M, Ganiyusufoglu KA, et al. Degenerative lumbar spinal stenosis: correlation with Oswestry Disability Index and MR imaging. *Eur Spine J.* 2008; 17(5):679-685.
- Ishimoto Y, Yoshimura N, Muraki S, et al. Associations between radiographic lumbar spinal stenosis and clinical symptoms in the general population: the Wakayama Spine Study. *Osteoarthritis Cartilage.* 2013; 21(4):783-788.
- Suzuki H, Endo K, Kobayashi H, Tanaka H, Yamamoto K. Total sagittal spinal alignment in patients with lumbar canal stenosis accompanied by intermittent claudication. *Spine (Phila Pa 1976).* 2010; 35(6): 344-346.
- Theodoridis T, Kramer J, Kleinert H. Conservative treatment of lumbar spinal stenosis: a review. *Z Orthop Unfall.* 2008; 146:75-79.
- Ahmad Ghasemi, Kaveh Haddadi, Mohammad Khoshakhlagh, and Hamid Reza Ganjeh. The Relation between Sacral Angle and Vertical Angle of Sacral Curvature and Lumbar Disc Degeneration. *Medicine.* 2016, 95(6): 2746.
- Jenis LG, an HS. Spine update: lumbar foraminal stenosis. *Spine (Phila Pa 1976).* 2000; 25(3):389-394.
- Hasegawa T, Mikawa Y, Watanabe R, an HS. Morphometric analysis of the lumbosacral nerve roots and dorsal root ganglia by magnetic resonance imaging. *Spine (Phila Pa 1976).* 1996; 21(9):1005-1009.
- Kikuchi S, Sato K, Konno S, Hasue M. Anatomic and radiographic study of dorsal root ganglia. *Spine (Phila Pa 1976).* 1994; 19(1):6-11.
- Hasegawa T, an HS, Haughton VM, Nowicki BH. Lumbar foraminal stenosis: critical heights of the intervertebral discs and foramina: a cryomicrotome study in cadavera. *J Bone Joint Surg Am.* 1995; 77(1):32-38.
- Wiltse LL, Guyer RD, Spencer CW, Glenn WV, Porter IS. Alar transverse process impingement of the L5 spinal nerve: the far-out syndrome. *Spine (Phila Pa 1976).* 1984; 9(1):31-41.
- Rydevik B, Brown MD, Lundborg G. Pathoanatomy and pathophysiology of nerve root compression. *Spine (Phila Pa 1976).* 1984; 9(1):7-15.
- Schonstrom N, Hansson T. Pressure changes following constriction of the cauda equina: an experimental study in situ. *Spine (Phila Pa 1976).* 1988; 13(4):385-388.
- Spengler DM. Degenerative stenosis of the lumbar spine. *J Bone Joint Surg Am.* 1987; 69:305-308.
- Kaveh Haddadi, Leila Asadian and Ahdie Isazade. Effects of Nasal Calcitonin vs. Oral Gabapentin on Pain and Symptoms of Lumbar Spinal Stenosis: A Clinical Trial Study. *Clinical Medicine Insights: Arthritis and Musculoskeletal Disorders.* 2016;9: 133-138.
- Smith AY, Woodside JR. Urodynamic evaluation of patients with spinal stenosis. *Urology.* 1988; 32(3):474-477.
- Natelson SE. The injudicious laminectomy. *Spine (Phila Pa 1976).* 1986; 11(9):966-969.
- Kim HJ, Chun HJ, Han CD, et al. The risk assessment of a fall in patients with lumbar spinal stenosis. *Spine (Phila Pa 1976).* 2011; 36: 588-592.
- Yaman O, Ozdemir N, Dagli AT, Acar E, Dalbayrak S, Temiz C. A comparison of bilateral decompression via unilateral approach and classic laminectomy in patients with lumbar spinal stenosis: a

- retrospective clinical study. *Turk Neurosurg.* 2015; 25(2):239-245.
26. Haddadi K, Asadian L, Emadian O, Zare AH. Hydatid Disease of the Lumbar Spine: A Report on Pure Spinal Involvement with Hydatid Cysts. *Neurosurg Q.* 2015; 25(1):128-130
 27. Ullrich CG, Binet EF, Sanecki MG, Kieffer SA. Quantitative assessment of the lumbar spinal canal by computed tomography. *Radiology.* 1980; 134(1):137-143.
 28. Helms CA. CT of the lumbar spine: stenosis and arthrosis. *Comput Radiol.* 1982; 6(6):359-369.
 29. Shakeri M, Karimi Yarandi K, Haddadi K, Sayyahrnelli S. Prevalence of Abdominal Aortic Aneurysm by Magnetic Resonance Images (MRI) in Men over 50 years with low back pain. *Rawal Med J.* 2009;34(1):1-3.
 30. Schnebel B, Kingston S, Watkins R, Dillin W. Comparison of MRI to contrast CT in the diagnosis of spinal stenosis. *Spine (Phila Pa 1976).* 1989; 14(3):332-337.
 31. Ahmad Ghasemi, Kaveh Haddadi, and Ali Ahmadi Shad, MD. Comparison of Diagnostic Accuracy of MRI With and Without Contrast in Diagnosis of Traumatic Spinal Cord Injuries. *Medicine.* 2015; 94(43): 1942.
 32. Bolender NF, Schonstrom NS, Spengler DM. Role of computed tomography and myelography in the diagnosis of central spinal stenosis. *J Bone Joint Surg Am.* 1985; 67(2):240-246.
 33. Boden SD, Davis DO, Dina TS, Patronas NJ, Wiesel SW. Abnormal magnetic-resonance scans of the lumbar spine in asymptomatic subjects: a prospective investigation. *J Bone Joint Surg Am.* 1990; 72(3):403-408.
 34. Barrey C, Jund J, Nosedo O, Roussouly P. Sagittal balance of the pelvis-spine complex and lumbar degenerative diseases: a comparative study about 85 cases. *Eur Spine J.* 2007; 16(9):1459-1467.
 35. Endo K, Suzuki H, Tanaka H, Kang Y, Yamamoto K. Sagittal spinal alignment in patients with lumbar disc herniation. *Eur Spine J.* 2010; 19(3):435-438.
 36. Le Huec JC, Faundez A, Dominguez D, Hoffmeyer P, Aunoble S. Evidence showing the relationship between sagittal balance and clinical outcomes in surgical treatment of degenerative spinal diseases: a literature review. *Int Orthop.* 2015; 39(1):87-95.
 37. Kim MK, Lee SH, Kim ES, Eoh W, Chung SS, Lee CS. The impact of sagittal balance on clinical results after posterior interbody fusion for patients with degenerative spondylolisthesis: a pilot study. *BMC Musculoskeletal Disord.* 2011; 12(69): 1-8.
 38. Amundsen T, Weber H, Nordal HJ, Magnaes B, Abdelnoor M, Lilleas F. Lumbar spinal stenosis: conservative or surgical management? A prospective 10- year study. *Spine (Phila Pa 1976).* 2000; 25(5):1424-1435.
 39. Johnsson KE, Rosen I, Uden A. The natural course of lumbar spinal stenosis. *Clin Orthop Relat Res.* 1992 ;279:82-86.
 40. Atlas SJ, Deyo RA, Keller RB, et al. The Maine Lumbar Spine Study, Part III. 1-year outcomes of surgical and nonsurgical management of lumbar spinal stenosis. *Spine (Phila Pa 1976).* 1996; 21(15):1787-1794.
 41. Atlas SJ, Keller RB, Robson D, Deyo RA, Singer DE. Surgical and nonsurgical management of lumbar spinal stenosis: four-year outcomes from the maine lumbar spine study. *Spine (Phila Pa 1976).* 2000; 25(5):556-562.
 42. Atlas SJ, Keller RB, Wu YA, Deyo RA, Singer DE. Long-term outcomes of surgical and nonsurgical management of lumbar spinal stenosis: 8 to 10 year results from the maine lumbar spine study. *Spine (Phila Pa 1976).* 2005; 30(8):936-943.
 43. Chang Y, Singer DE, Wu YA, Keller RB, Atlas SJ. The effect of surgical and nonsurgical treatment on longitudinal outcomes of lumbar spinal stenosis over 10 years. *J Am Geriatr Soc.* 2005; 53(5):785-792.
 44. Kaveh Haddadi, Hamid Reza Ganjeh Qazvini. Outcome after surgery of lumbar spinal stenosis: a randomized comparison of bilateral laminotomy, Trumpet laminectomy, and conventional laminectomy *Frontiers in* 2016; 3:1-9.
 45. Onel D, Sari H, Donmez C. Lumbar spinal stenosis: clinical/radiologic therapeutic evaluation in 145 patients: conservative treatment or surgical intervention? *Spine (Phila Pa 1976).* 1993; 18(2):291-298.
 46. Yaksi A, Ozgönel L, Ozgonenel B. The efficiency of gabapentin therapy in patients with lumbar spinal stenosis. *Spine (Phila Pa 1976).* 2007;32(9):939-942.

47. Park Y, Ha JW. Comparison of one-level posterior lumbar interbody fusion performed with a minimally invasive approach or a traditional open approach. *Spine (Phila Pa 1976)*. 2007; 32(5):537-543.
48. Thomé C, Zevgaridis D, Lehet O, Bänzner H, Pöckler-Schöniger C, Wöhrle J, et al. Outcome after less-invasive decompression of lumbar spinal stenosis: a randomized comparison of unilateral laminotomy, bilateral laminotomy, and laminectomy. *J Neurosurg Spine*. 2005;3(2):129–141.
49. Fischgrund JS, Mackay M, Herkowitz HN, Brower R, Montgomery DM, Kurz LT. 1997 Volvo Award winner in clinical studies. Degenerative lumbar spondylolisthesis with spinal stenosis: a prospective, randomized study comparing decompressive laminectomy and arthrodesis with and without spinal instrumentation. *Spine (Phila Pa 1976)*. 1997; 22(4):2807- 2812.
50. lotfinia I, Haddadi K, Sayyahrnelli S. computed tomographic evaluation of pedicle dimension and lumbar spinal canal. *neurosurgery quarterly*. 2010; 20(3):194-198.
51. Bae HW, Rajaei SS, Kanim LE. Nationwide trends in the surgical management of lumbar spinal stenosis. *Spine (Phila Pa 1976)*. 2013; 38(11):916-926.
52. Guigui P, Benoist M, Delecourt C, Delhoume J, Deburge A. Motor deficit in lumbar spinal stenosis: a retrospective study of a series of 50 patients. *J Spinal Disord*. 1998; 11(4):283-288.
53. Kim HJ, Lee HM, Kim HS, et al. Life expectancy after lumbar spine surgery: one- to eleven-year follow-up of 1015 patients. *Spine (Phila Pa 1976)*. 2008; 33(19):2116- 2121.

سؤالات

۱- نمای مفید در MRI کمری برای تشخیص تنگی فورامینال کدام است؟

الف) ساژیتال

ب) اکزیال

ج) کروئال

د) با تزریق کنتراست

۲- تنگی کانال از نوع دژنراتیو اصولاً در کدام فضای کمری ایجاد می شود؟

الف) L4-5

ب) L3-4

ج) L5-S1

د) L2-L3

۳- در افتراق بالینی لنگش حرکتی ناشی از تنگی کانال از بیماری های عروقی کدام در نوع نوروزنیک اصولاً سالم خواهد بود؟

الف) پوست

ب) رفلکس زانو

ج) مسافت راه رفتن

د) قدرت عضلانی

۴- خانم ۶۸ ساله ای با درد حاد رادیکولر از چند ماه قبل که وی را ناچار به نشستن مکرر در حین راه رفتن می کند به کلینیک شما مراجعه می کند. مودالیتی دقیق انتخابی در تشخیص کمردرد حاد وی کدام است؟

الف) Dynamic X Ray

ب) CT Myelography

ج) Contrast MRI

د) MRI

۵- در معاینه بیماری که با کمردرد و درد شدید پای چپ مراجعه کرده همزمان با بالا آوردن پای چپ درد در پای چپ ایجاد می شود. چه تست بالینی در وی مثبت شده است؟

الف) Tinnle

ب) Streight Leg Rising

ج) Patrick

د) Crossed Streight Leg Rising

۶- مرد ۴۵ ساله‌ای با درد حاد کمری از ۳ روز قبل با انتشار به هر دو پا از روز قبل دچار بی‌اختیاری ادراری و ضعف هر دو پا شده و در معاینه Saddle Anesthesia دارد. در صورت وجود تنگی کانال فضای کمری ۱۴-۱۳ در MRI کمری وی بهترین اقدام درمانی برای او کدام خواهد بود؟

الف) تزریق کورتون اپیدورال

ب) استراحت مطلق

ج) جراحی اورژانس

د) جراحی الکتیو

۷- برای مرد ۳۰ ساله‌ای با کمردرد ۱ ساله و دردهای مزمن شکمی و اخیراً اسکروتوم که تمامی آزمایش‌ها و بررسی‌های ارگان‌های داخل شکمی وی نرمال بوده با شک به ضایعه ستون فقرات MRI انجام می‌دهید. احتمال وجود تنگی کانال کمری فشارنده در کدام سطح مهره‌ای زیر را انتظار دارید؟

الف) L1

ب) L3

ج) L4

د) S1

۸- بیمار ۷۰ ساله‌ای با درد مزمن کمری اخیراً با تشدید علائم کمری و در رادیکولر پاها مواجه شده است که باعث اختلال در حرکت وی شده است. ولی او به راحتی و درحالی که بر دوچرخه سوار است به مطب شما مراجعه می‌کند. تشخیص اصلی ضایعه کمری وی کدام خواهد بود؟

الف) اسپوندیلیت انکیلوزان

ب) تنگی نخاع

ج) اسپوندیلولیتستریس

د) عفونت

۹- احتمال ناپایداری پس از جراحی بعد از برداشتن چه درصدی از مفصل فاست وجود دارد؟

الف) ۱۵

ب) ۲۰

ج) ۵۰

د) ۷۵

۱۰- در تفسیر رادیولوژیک MRI بیمار ۷۰ ساله‌ای تشخیص تنگی کانال کمری قطعی گذاشته می‌شود. به نظر شما قطر ساژیتال کانال از چند میلی‌متر کمتر شده است؟

الف) ۱۳

ب) ۲۰

ج) ۲۳

د) ۱۰